

KAPITTEL 1

Generelt om vann og juss

Anne Rogstad

NVE¹

Abstract: The fundamental significance of water makes knowledge regarding water and regulations pertaining to water important in several areas of society. Water is important for people, companies, and administrative authorities. Understanding water and its regulation is important for dealing with current and future challenges in terms of societal development and climate change in the best possible way, and has implications for political objectives related to employment, business, nature conservation, social security, climate risk, biological diversity and more. It is also important *viz a viz* political challenges relating to societal development, including population growth, densification, housing construction, urbanization, urban development, towns and districts, business development, energy supply, and social security. Additionally, knowledge about water is important for future political maneuvering room, partly because the costs of securing water services and preventing water damage are high. Appropriate distribution of the financial costs associated with ensuring a secure water supply and water management should be a relevant question.

This introductory chapter discusses thematic areas related to use and management of water, protection of watercourses and knowledge sharing. In addition, the chapter discusses significant regulations regarding water and the division of responsibilities, tasks, and authority between different levels of administrative authorities. Finally, the chapter describes the role of the Norwegian Water Resources and Energy Directorate.

Keywords: water, use and management of water, protection of watercourses, knowledge sharing, regulations, public authorities, responsibilities and tasks

---

¹ Anne Rogstad har i mange år vært leder for juridisk seksjon i NVE, og har gjennom dette oversikt over NVEs juridiske arbeid med vann. Hennes bidrag til denne boken er et personlig faglig arbeid.

1 Innledning

Det første kapittelet i denne boken tar sikte på å skape oversikt over sentrale aspekter ved vann, både fysisk og rettslig. I del 1 beskrives vannets kretsløp og dets betydning for folk, foretak og forvaltningsmyndigheter. Videre skisseres hvordan kunnskap og regelverk om vann har stor betydning for samfunnsutviklingen. Del 2 gir overblikk over fire utvalgte temaområder: forvaltning, bruk, vern og kunnskapsdeling. I kapittelets del 3 kommer en nærmere beskrivelse av sentralt regelverk. Dette inkluderer disponering av grunnarealer og vannet som ressurs, regler for anlegg, og krav til vann som beskytter folk og foretak og naturmangfold. Del 4 fokuserer på fordelingen av ansvar og oppgaver mellom ulike myndigheter, blant annet skillet mellom kommunenes ansvar som offentlig myndighet og som eier. Del 5 inneholder informasjon om det arbeidet Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) gjør som nasjonal faginstusjon for hydrologi, som vassdragsmyndighet, konsesjonsmyndighet og som fagmyndighet for flom og skred. Tre hovedområder omtales nærmere: vassdrag og grunnvann, naturfare og overvann.

2 Viktig om vann

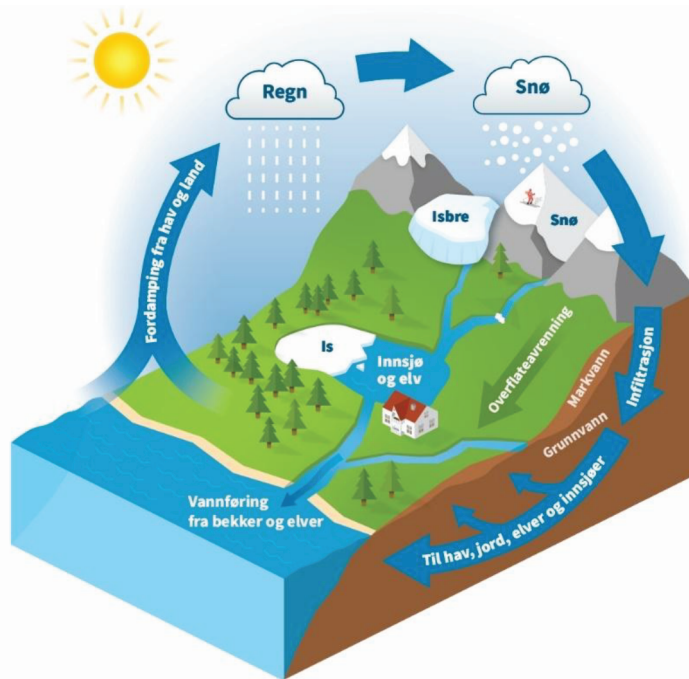
2.1 Vanskelig å ha full styring på vann

Vann finnes overalt rundt oss, og dekker om lag 70 % av jordens overflate. For vann i flytende form er det et kjernepunkt at det er vanskelig å ha full styring på vann. Dette gjelder enten det er snakk om hvor mye vann det er til enhver tid, hvor vannet beveger seg eller folks forsøk på å styre vannet fysisk. Det gjelder også uavhengig av myndighetenes regulering gjennom regelverk eller andre virkemidler.

Det er utfordrende å vite *hvor* vannet beveger seg og *når* det gjør det. Det er også vanskelig å vite *hvilke* vannmengder som beveger seg. I tillegg er det vanskelig å vite nøyaktig *hvordan* vann beveger seg. Klimaendringer bidrar til å øke disse utfordringene ved at det blir flere hendelser med for eksempel styrtregn med påfølgende flommer og mye overvann, og mer alvorlige tørker. Også andre faktorer som økt utbygging og fortetting bidrar til økte utfordringer.

2.2 Vannets kretsløp

Vannets kretsløp beskriver hvordan vannet sirkulerer fra nedbøren faller som regn og snø, siger ned i markvannssonen og videre ned til grunnvannet og ut i bekker og elver, før det igjen når havet og fordampes. Vann skifter mellom å være i flytende form, fast form (snø og is) eller gass (vann damp) underveis i kretsløpet. Vannets kretsløp kalles også det hydrologiske kretsløpet.

Illustrasjon av vannets kretsløp, NVE

Solstråler og varme gjør at vann fordampes og beveger seg fra havet og jordens overflate. Det gjelder fra elver, innsjøer, markvannet og planter til luften og videre opp i atmosfæren. Når vanddampen avkjøles og kondenserer, kommer vannet tilbake til jordens overflate som nedbør. Når vannet treffer landarealer, infiltreres det nedover i grunnen (berggrunn og løsmasser/jord) og siger gjennom markvannssonen ned til grunnvannet. Det meste av nedbøren renner tilbake til havet gjennom elver eller via grunnvannet. Overflateavrenning på bakken forekommer hvis det

kommer store mengder nedbør eller snøsmelting eller bakken er frossen og det kommer regn.

2.3 Vann har betydning for folk, foretak og forvaltningsmyndighetene

Vann er avgjørende for livet på jorden. Både mennesker og dyr er avhengig av vann. Vann er på denne måten en ressurs som har *direkte* betydning for oss. For folk er det viktig å vite hvordan man bør innrette seg for å skaffe seg vann. Det er også en ressurs som har *indirekte* betydning ved at det gir grunnlag for økonomisk aktivitet i ulike typer foretak.

Vann har videre betydning for folk ved at vann kan være en *trussel* mot folks liv og helse. Vann kan også *skade* eiendom til folk og myndigheter. Det kan være snakk om både grunneiendom og eiendeler som for eksempel biler eller båter. For folk er det videre viktig å vite hvordan man skal beskytte egen eiendom mot skader fra vann. Mangel på vann kan også forårsake store skader.

Vann kan også *begrense muligheten for å utøve aktivitet og ferdsel*. For foretak kan vann være avgjørende som råstoff i produksjonsprosesser. Vann kan også være av betydning for omfanget på virksomhet eller betingelser for drift.

Kunnskap om vann har dessuten betydning for myndighetene og deres *bruk av myndighetenes virkemidler*. På kommunalt plan har slik kunnskap betydning for kommunenes mange myndighetsområder. Kommunene kan måtte vurdere spørsmål om vannforsyning og vannhåndtering som for eksempel plan- og byggesaksmyndighet, forurensningsmyndighet eller landbruksmyndighet. Et viktig aspekt for kommunene vil være å sikre forutsigbare plan- og byggesaksprosesser. Kunnskap vil være en vesentlig faktor i dette. På statlig nivå kan sektormyndighetene på tilsvarende vis måtte vurdere spørsmål om vannforsyning og vannhåndtering innenfor sektorlovgivningen. Dette gjelder for eksempel Norges vassdrags- og energidirektorat, Miljødirektoratet, Mattilsynet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

2.4 Kunnskap om vann inngår i mange fagområder

Hydrologi er kunnskap om forekomst av ferskvann og vannets bevegelse. Kunnskap om vann inngår også i mange andre fagområder. Dette gjelder meteorologi, limnologi, biologi, kjemi, hydromorfologi, hydraulikk, geologi, geografi, vassdragsteknikk, geoteknikk og geomatikk. De som skal ta stilling til håndtering av vann, kan derfor også måtte vurdere hvilke typer fagkunnskap knyttet til vann det er behov for å skaffe.

2.5 Ansvar og oppgaver er fordelt på mange myndigheter og aktører

Regelverket om vann er fragmentert. Med dette menes at myndighetsreguleringen av vann finnes i *ulike lover*. Dette skyldes i stor grad at forvaltningen er organisert i ulike sektorer, og at temaet vann berører mange sektorer.

Ansvar, oppgaver og myndighet er fordelt på *ulike forvaltningsnivåer*. Kommunene er tildelt ansvar og oppgaver blant annet fordi de vurderes å være nærmest sine innbyggere og har lokalkunnskap. Regionale og statlige myndigheter skal ivareta regionale og nasjonale hensyn.

Ansvar, oppgaver og myndighet er dessuten fordelt på *ulike aktører*. Aktører kan for eksempel være kommunen, sektormyndigheter, tiltakshavere, grunneiere, konsulenter og forsikringsselskaper.

2.6 Kunnskap og regelverk om vann har stor betydning for samfunnsutviklingen

Den grunnleggende betydningen vann har, gjør at kunnskap om vann og regelverket om vann har betydning på en rekke samfunnsområder. Slik kunnskap er derfor viktig for å håndtere nåværende og fremtidige utfordringer når det gjelder samfunnsutvikling og klimaendringer på best mulig måte:

- For det første har dette betydning for *politiske målsetninger* knyttet til blant annet sysselsetting, næringsliv, naturvern, samfunnssikkerhet, klimarisiko og biologisk mangfold.

- For det andre er slik kunnskap av betydning for en rekke *politiske utfordringer* for samfunnsutviklingen. Dette inkluderer for eksempel befolkningsvekst, fortetting, boligbygging, urbanisering, utvikling av byer, tettsteder og distrikter, næringsutvikling, energiforsyning og samfunnssikkerhet.
- For det tredje har kunnskap om vann betydning for fremtidig *politisk handlingsrom*. Dette skyldes blant at kostnadene ved å sikre vanntjenester og forhindre vannskader er store. Hvordan fordelingen av de økonomiske kostnadene knyttet til å sørge for en sikker vannforsyning og vannhåndtering bør være, er et aktuelt spørsmål.

3 Temaområder

3.1 Innledning

Det finnes ulike tilnæringsmåter til å sortere temaer knyttet til vann. Her er det valgt å inndele i fire temaområder:

- forvaltning av vann
- bruk av vann
- vern av vassdrag
- deling av kunnskap om vann

3.2 Forvaltning av vann

Forvaltning av vann omfatter i hovedsak tre områder:

- forvalteransvaret for vannressurser
- vannforsyning
- vannhåndtering

3.2.1 *Det allmenne forvalteransvar for vannressursene*

Et hovedpunkt for forvaltning av vann er det generelle ansvaret både folk, foretak og myndigheter har for å sørge for at vannressursene som finnes i vassdrag og grunnvann, *forvaltes til beste for samfunnet*. Som ledd i

forvalteransvaret, skal enhver innrette seg slik at vassdrag og grunnvann ikke påføres unødvendige skader eller ulemper.

3.2.2 Vannforsyning

For vannforsyning er det et kjernepunkt å sikre leveranser av tilstrekkelige vannmengder på riktig tidspunkt. Denne typen *leveringssikkerhet* er et viktig element innenfor vannsikkerhet. Det er da altså snakk om den tilgangen på vann som påvirkes av beslutningstakere, og ikke den tilgang på vann som er resultat av nedbør eller snøsmelting. Nedbør og snøsmelting kan imidlertid ha betydning for tilgangen på vann.

Sentralt er også hvordan vann skal distribueres fra ulike vannreservoarer til forbrukspunkter. En stor andel av leveranser av vann skjer gjennom *vannledningsnett*. Denne type infrastruktur er av kritisk betydning for samfunnet. Dette er en vesentlig grunn til at etablering, drift og vedlikehold av vannledningsnett reiser mange spørsmål. I tillegg er det store kostnader knyttet til drift og vedlikehold av slike ledninger.² Gebyrordninger er en finansieringsmetode for å dekke blant annet slike utgifter.

Du kan finne mer om overvannsgebyr i kap. 6.

3.2.3 Vannhåndtering

Vannhåndtering omfatter for det første å sikre at vannet har en slik *vannkvalitet* at det er trygt å bruke til de bruksformålene det er beregnet for. Dette gjelder ikke bare for drikkevann, men også vann til for eksempel jordbruksformål, næringsformål eller friluftformål. Vannkvalitet måles i form av at vannet må ha visse kjemiske og biologiske egenskaper.

For det andre omfatter vannhåndtering beskyttelse mot *vannforurensning*. Forurensning av vann kan oppstå der vannet lagres. Slik forurensning kan være resultat av utslipp av næringssalter eller miljøgifter i vann og grunnen. Forurensning av vann kan også skje under distribusjon.

---

² I en rapport fra 2019 har Norske Ingeriørers Forening vurdert tilstanden til norske vannforsynings- og avløpsanlegg og anslått at vedlikeholdsetterslepet er 390 milliarder kroner. <https://www.rif.no/wp-content/uploads/2019/08/Vann-Avl%C3%B8psanlegg.pdf>

Vannledninger er trykksatte for å redusere risikoen for forurensning av drikkevann.

For det tredje omfatter vannhåndtering det å sikre at naturlige vannforekomster skal ha god *økologisk og kjemisk tilstand*. Som grunnlag for dette, skal alle vannforekomster klassifiseres og det skal fastsettes miljømål for dem. Disse miljøkvalitetsnormene skal beskytte vannforekomster mot forringelse og sikre at tilstanden i vannforekomster forbedres og gjenopprettes. Dette arbeidet skjer innenfor de særskilte rammene som følger av vannforskriften.

En annen problemstilling når det gjelder bruk av vann, er hva som ligger i at bruken av vann skal være bærekraftig. I tillegg til vannressursloven,³ kan både FNs bærekraftsmål og EUs taksonomi⁴ ut fra hensynet til bærekraft gi føringer for eksempelvis drift av vannkraftverk.

Du kan finne mer om økosystembasert forvaltning og miljøforsvarlig drift av vannkraftanlegg i et EU-perspektiv i kap. 12.

3.3 Bruk av

Når det gjelder bruk av vann, går det et hovedskille mellom:

- ønsket bruk
- uønsket for lite eller for mye vann

3.3.1 Ønsket bruk

Ønsket bruk av vann omfatter *en rekke bruksformål*: bruk til drikkevann, bruk til ulike næringsformål som for eksempel kraftproduksjon, landbruk og skogbruk, bruk til slokkevann og bruk som landsbrukselement for eksempel med sikte på friluftslivsinteresser.

Fordi bruk av vann har så stor betydning i samfunnet og kan ha negative konsekvenser, finnes det en rekke regelverk som regulerer tilgang til

---

³ Lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven) av 24. november 2000 nr. 82.

⁴ Lov om offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren og et rammeverk for bærekraftige investeringer av 22. desember 2021 nr. 161 § 3 sier at EUs taksonomiforordning ((EU) 2019/2088 gjelder som norsk lov. Loven er pr. oktober 2022 ikke trådt i kraft.

vann og setter betingelser for å bruke vann. Slike regler må det tas hensyn til allerede på planleggingsstadiet. Regelverket inneholder også regler som setter krav til planleggingsprosessen.

Du kan finne mer om gjennomføring av vannforskriftens og vannforvaltningsplaner i kommunal areaplanlegging etter plan- og bygningsloven i kap. 9.

Vurderinger av ønsket bruk vil også kunne omfatte avveininger av hensynet til eksisterende bruk og hensynet til fremtidig bruk av vannet. Et eksempel på en slik problemstilling er i hvilken grad miljømål for fremtidig miljøforbedring i vassdraget påvirkes av gjeldende konsesjoner til kraftproduksjoner.

3.3.2 Uønsket for lite eller for mye vann

Dersom det tilføres *for lite vann* på grunn av lite nedbør og/eller liten snøsmelting, kan dette resultere i *tørke* som igjen kan føre til vannmangel. Dersom den generelle bruken overstiger tilgangen på vann, kan det bli vannmangel også i situasjoner hvor det ikke er unormalt lite vann tilgjengelig.

Det kan også være uønsket at det kommer *for mye vann* på en gang. Dette omfatter *oversvømmelser* knyttet til flom i elver og bekker, eller såkalte urbanflommer med mye overvann i byer og tettsteder. Det kan også være en kombinasjon av elveflommer og urbanflommer. Begge deler skyldes ofte mye regn og/eller snøsmelting. I tillegg kan for eksempel ispropper i elver eller tette kulverter og rister føre til oversvømmelser. Dette gjelder også selv om det ikke regner mye eller er spesielt stor snøsmelting. Vannmengder fra slike hendelser kan forårsake skade. Noen slike skader omfattes av naturskadeloven⁵ og naturskadeforsikringsloven,⁶ mens skader fra overvann i utgangspunktet ikke regnes som naturskade.

For å beskytte mot uønskete oversvømmelser er det av stor betydning å sikre mot skader fra flom og overvann. Store vannmengder kan også føre til erosjon og/eller utløse skredhendelser. Myndighetene kan gjøre

5 Lov om sikring mot naturskader av 25. mars 1994 nr. 7. I NOU 2022:3 På trygg grunn – bedre håndtering av kvikkleireisikro er det foreslått en ny naturskadesikringslov.

6 Lov om naturskadeforsikring av 16. juni 1989 nr. 70.

bruk av ulike typer virkemidler for å *forebygge* mot slike skader. Det er vesentlig å kartlegge hvor skader kan oppstå. Regelverk som sier hva som kan tillates og ikke av tiltak og arealbruk, er et viktig virkemiddel. I den forbindelse kan ulike typer kartlegging være viktig. Også ulike sikrings-tiltak er et viktig virkemiddel for å forebygge mot skader fra flom i elver og bekker. Videre er overvåking og varsling av styrtregn og flom et viktig virkemiddel. I tillegg er informasjon og veiledning om hvordan den enkelte innbygger og kommune beskytter seg mot slike hendelser viktige elementer i forebyggingsarbeidet.

For samfunnet er det viktig å opprettholde *tilstrekkelig sikkerhet* mot oversvømmelser og vannskader. Dette er et vesentlig element innenfor samfunnssikkerhet. For et samfunn er det grunnleggende å ha evne til å opprettholde vitale samfunnsfunksjoner. Det er viktig at alle aktører i sin planlegging av ulike tiltak og virksomhet tar høyde for hva som skal til for å redusere risikoen for skader knyttet til vann i tilstrekkelig grad.

Du kan finne mer om overvannshåndtering i byggesak – tiltakshavers ansvar og plikter i kap. 3.

Det er ikke bare vannmengder som kan være uønsket. Som nevnt ovenfor, kan også kvaliteten på selve vannet være av en så dårlig kvalitet at det anses som forurenset og derfor ikke kan brukes til de forutsatte bruksformål. Dette gjelder enten vannet er av en slik kvalitet at det ikke kan brukes som drikkevann for folk eller dyr, eller det forurenser grunnen, vassdrag eller grunnvannet.

3.4 Vern av vassdrag

Verneområder kan omfatte både landområder og vassdrag. Gjennom ulike typer av vernekategorier skal vedtak om verneområder etter naturmangfoldloven⁷ bidra til å bevare blant annet biologisk mangfold med økosystemer, arter og bestander.⁸ Slike verneforskrifter bestemmer –

---

⁷ Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) av 19. juni 2009 nr. 100.

⁸ Naturmangfoldloven gir regler om blant annet nasjonalparker, landskapsvernområder, naturreservater og biotopvernområder.

i tillegg til de generelle bestemmelsene i lovgivningen – hvilken bruk som er tillatt og hvilken bruk som er forbudt innenfor verneområdet.

Naturreservater vil ha betydning for bruk av vann i vassdragene som inngår i verneområdet. Dette bestemmes ved at det tas stilling til hvilke verneverdier som skal bevares og hvilke verneregler som gjelder. Slike verneregler setter som regel begrensninger på gjennomføring av forskjellige tiltak, men kan også innebære totalfredning. I tillegg kan *biotopvernområder* gi bestemmelser om beskyttelse av områder som for eksempel gyteområder. Videre kan *nasjonalparker* og *landskapsvernområder* ha betydning for bruk av vann. Ordningen med at Stortinget har vedtatt at noen vassdrag er nasjonale laksevassdrag, innebærer også en særegen beskyttelse.

Vannressursloven har regler for vassdrag som er vernet mot kraftutbygging ved Stortingets vedtak om verneplan for vassdrag.⁹ Verneplanene skal sikre at det tas vare på et representativt utsnitt av norsk vassdragsnatur. Det er også vedtatt rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag¹⁰ som skal legges til grunn for myndighetenes behandling av tiltak etter blant annet plan- og bygningsloven. Etter vannressursloven skal nye anlegg i vernede vassdrag bare tillates hvis hensynet til verneverdier i vassdraget ikke taler imot, og det skal legges vesentlig vekt på hensynet til verneverdiene.¹¹

3.5 Deling av kunnskap

Et tema av en litt annen type enn de som er omtalt ovenfor, er hvilken mulighet man har til å sikre seg tilgang til kunnskap med betydning for vann og til å dele slik kunnskap med andre. Deling av data og kunnskap er viktig for at folk, foretak og forvaltningsmyndigheter har et best mulig grunnlag for sine beslutninger.

Det er flere utviklingstrekk som trekker i retning av økte forventninger og føringer om at *deling av data* og *gjenbruk av offentlige data* vil skje i større grad i fremtiden. For det første er deling av data et sentralt

⁹ Vannressursloven § 32.

¹⁰ Forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag av 10. november 1994 nr. 1001.

¹¹ Vannressursloven § 35 nr. 5 og 8.

element i digitaliseringsrundskrivet fra Kommunal- og distriktsdepartementet rettet til statlige myndigheter. For det andre vil EUs regler om viderebruk kunne innebære nye norske regler om tilgjengeliggjøring av enkelte typer data som for eksempel geografiske data, miljødata og meteorologiske data.¹² For det tredje er det foreslått nye regler om deling av taushetsbelagt informasjon i forvaltningsloven.¹³

Både folk og foretak kan ha kunnskap om vannforhold. Slik kunnskap kan ha betydning for myndighetens oppgaver. Den som søker om en tillatelse, må normalt gi nødvendige opplysninger for å behandle søknaden. Både i slike tilfeller og der myndighetene har som oppgave å informere og veilede om forhold knyttet til vann, kan det være aktuelt å skaffe kunnskap fra konsulenter, forskningsinstitutter eller andre offentlig myndigheter. Da kan det bli spørsmål om *opphavsrettslige rettigheter* begrenser muligheten til å dele disse dataene, slik at private aktører kan motsette seg å dele data med offentlige myndigheter. Også når det gjelder deling av data mellom offentlige myndigheter, kan det være spørsmål om opphavsrettigheter hindrer at myndighetene kan publisere slike data. Opphavsrett har blitt ansett som et viktig grunnlag for å sikre at folk og foretak legger ned innsats i å fremskaffe kunnskap. Dette kan for eksempel gjelde konsulentrapporter om grunnvannsmålinger eller geotekniske rapporter.

I noen sammenhenger har imidlertid andre hensyn blitt vurdert å veie tyngre enn å beskytte den enkelte rettighetshaveren. Åndsverkloven gir kommunene rett til å publisere eller dele med andre myndigheter for eksempel konsulentrapporter utarbeidet som del av plan- eller byggesaksbehandling og som har vært på høring.¹⁴

Også regler om *taushetsplikt* kan begrense adgangen til å dele data. Det kan gjelde taushetsplikt for opplysninger av ulike grunner. For eksempel

---

12 Direktiv 2019/1024 bilag I – om åpne data og viderebruk av informasjon fra offentlig sektor. Forslag om å gjennomføre direktivet i norsk rett gjennom å ta det inn i offentleglova, ble sendt på høring av Kommunal- og distriktsdepartementet våren 2022 med høringsfrist 5.7.2022.

13 Se NOU 2019:5 Ny forvaltningslov, s. 536.

14 Lov om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven) av 15. juni 2018 nr. 40 § 14. NVE har våren 2022 foreslått å lovfeste en innmeldingsplikt for grunnundersøkelser og naturfareutredninger i plan- og bygningsloven.

fordi det er snakk om personlige forhold eller forretningshemmeligheter.¹⁵ Ved å sammenstille data til aggregert form kan man fjerne karakteren av personlige opplysninger.

Ledningsregistreringsforskriften inneholder bestemmelser som gir eiere av ledninger for blant annet drikkevann, avløpsvann og overvann plikt til å utlevere informasjon til utbyggere og andre med et saklig behov.¹⁶

Vannskader blir ofte en forsikringssak. Sivilbeskyttelsesloven gir Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap behandlingsgrunnlag for slike data.¹⁷ Det er i forskrift gitt nærmere regler som blant annet gir kommunene behandlingsgrunnlag og rett til å få opplysninger om natur- og vannskader.¹⁸

4 Regelverk

4.1 Innledning

Viktig *regelverk* med betydning for vannforsyning og håndtering av vann omfatter regler om:

- hvordan grunnarealer kan disponeres
- vannet som ressurs
- anlegg med betydning for vannforsyning og vannhåndtering
- krav til vann som beskytter folk og foretak
- hensynet til naturmangfold

I tillegg til regelverk finnes det andre typer dokumenter som gir føringer og informasjon om hva som gjelder. Det finnes *nasjonale forventninger*

¹⁵ Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) av 10. februar 1967 § 13 første ledd nr. 1 og 2.

¹⁶ Forskrift om innmåling, dokumentasjon og utlevering av geografisk informasjon om ledninger og annen infrastruktur i grunnen, sjø og vassdrag (ledningsregistreringsforskriften) av 18. desember 2020 nr. 2986.

¹⁷ Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven) av 25. juni 2010 nr. 45 § 15 a.

¹⁸ Forskrift om behandling av opplysninger om natur- og vannskader i Kunnskapsbanken (kunnskapsbankforskriften) av 1. juni 2022 nr. 954 § 7.

og *statlige planretningslinjer* på flere områder.¹⁹ Det finnes også en rekke *veiledere* som vil være nyttige. Dette kan du finne informasjon om på hjemmesidene til:

- Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Direktoratet for byggkvalitet
- Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet
- Justis- og beredskapsdepartementet og Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap
- Olje- og energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat

4.2 Hvordan grunnarealer kan disponeres

4.2.1 Plan- og bygningsloven

Plan- og bygningsloven²⁰ er den generelle loven for arealdisponering. Loven gjelder i første rekke på grunnarealer og i vassdrag.²¹ Loven skal gi beslutningsgrunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser og på denne måten bidra til samfunnsutviklingen.²² Resurser inkluderer også vannressurser.²³

Plan- og bygningslovens regler om arealdisponering regulerer hvem og hvordan det treffes beslutninger om hvor tiltak kan etableres. Loven har et vidt tiltaksbegrep.²⁴ Loven bestemmer spesifikt at langs vassdrag skal det tas særlig hensyn til natur- og kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser.²⁵ For slike områder oppfordres kommunene til å vurdere om de skal fastsette en 100 m forbudssone i kommuneplannens arealdel.²⁶

19 Se særlig forskrift om statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing 28. september 2018 nr. 1469 og forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag av 10. november 1994 nr. 1001.

20 Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) av 27. juni nr. 71.

21 Plan- og bygningsloven § 1-2 første ledd.

22 Plan- og bygningsloven § 1-1 annet ledd.

23 Se kapittel 2 om vannressursloven.

24 Plan- og bygningsloven § 1-6 første ledd.

25 Plan- og bygningsloven § 1-8 første ledd.

26 Plan- og bygningsloven § 1-8 femte ledd.

Arealdisponering reguleres i plan- og bygningsloven ved to hovedgrep:

- planlegging
- byggesaksbehandling

Planlegging

Gjennom regler om planlegging skal plan- og bygningsloven bidra til at kommunen beslutter hvor innenfor kommunen det skal avsettes grunnarealer som dekker alle *nødvendige og ønskete bruksformål*. Loven skal også bidra til at det tas hensyn til bærekraftig utvikling og fremtidige generasjoner.²⁷

Loven beskriver en rekke *hensyn som skal tas i betraktning* i planleggingen.²⁸ I sammenheng med vann er det særlig tre målsetninger som kan ha betydning.²⁹

- Å legge til rette for *helhetlig forvaltning av vannets kretsløp*, med nødvendig infrastruktur
- Å ta klimahensyn blant annet *ved tilpasning til forventede klimaendringer*
- Å *fremme samfunnsikkerhet* ved å forebygge risiko for tap av liv, skade på helse, miljø og viktig infrastruktur, materielle verdier mv.

I tillegg til å sikre bruk av vann til ulike formål, skal planlegging etter plan- og bygningsloven bidra til å forebygge mot skader fra vann. En sentral bestemmelse er kravet til at det skal utarbeides *risiko- og sårbarhetsanalyser* som omfatter forhold som har betydning for planlagt utbygging.³⁰ Områder med fare, risiko eller sårbarhet, skal avmerkes i kommunale planer som *hensynssone*.³¹ Også annet regelverk bidrar til å forebygge mot vannskader, se punkt 4.5.

²⁷ Plan- og bygningsloven § 1 første ledd.

²⁸ Plan- og bygningsloven § 3-1 første ledd.

²⁹ Plan- og bygningsloven § 3-1 første ledd bokstav g, h og i.

³⁰ Plan- og bygningsloven § 4-3.

³¹ Plan- og bygningsloven § 11-8 og § 12-6.

Som grunnlag for å vurdere virkningene av en plan og på grunnlag av fastsatt planprogram, skal det utarbeides en *konsekvensutredning* for planer som kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn. Konsekvensutredningen skal gi en beskrivelse og vurdering av det planlagte tiltaket. Konsekvensutredningsforskriften³² gir nærmere regler.

For å vurdere virkningene av arealplaner må kommunen bruke tilgjengelig kunnskap om klimaendringer og virkninger slike endringer. Ved vurderingen av virkningene av klimaendringer, må kommunen bruke høye alternativer fra nasjonale klimafremskrivninger.³³

Byggesaksbehandling

Byggesaksbehandlingen og byggetillatelse er styrende for *hvordan* et tiltak kan utformes og *hvor* det konkret kan etableres. Loven regulerer i hovedsak etablering av nye tiltak, og krever at det enkelte tiltak skal utføres forsvarlig.³⁴ Både plan- og bygningslovgivningen og annen lovgivning kan stille nærmere krav til ulike typer tiltak, se punkt 4.4.

Ved behandlingen av søknader om byggetillatelse for nye tiltak etter plan- og bygningsloven, tar kommunene stilling til om tiltaket det er søkt om er i samsvar med lovens bestemmelser. Da skal kommunen gi byggetillatelse. Plan- og bygningsloven med byggteknisk forskrift (TEK17)³⁵ har noen bestemmelser med særskilt betydning for vannforsyning og vannhåndtering:

- Kravet til *sikker byggegrunn* er en sentral bestemmelse.³⁶ Den innebærer at kommunen bare kan gi byggetillatelse hvis grunnen som skal bebygges, har tilstrekkelig sikkerhet mot fare eller vesentlig ulempe som følge av natur- eller miljøforhold. Kravet omfatter også grunn som utsettes for fare eller vesentlig ulempe som følge av tiltak.

³² Forskrift om konsekvensutredninger av 21. juni 2017 nr. 854 og plan- og bygningsloven § 4-2.

³³ Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning punkt 4.3 annet ledd.

³⁴ Plan- og bygningsloven § 1-1 tredje ledd.

³⁵ Forskrift om tekniske krav til byggverk (Byggteknisk forskrift) av 19. juni 2017 nr. 840.

³⁶ Plan- og bygningsloven § 28-1 første ledd. I NOU 2022:3 På trygg grunn – bedre håndtering av kvikkleirerisiko er det foreslått å flytte § 28-1 til kap.1 om fellesbestemmelser som en ny § 1-10.

Bestemmelsen innebærer at kommunen må undersøke og kontrollere om grunnen er sikker når det for eksempel gjelder flomfare. Kommunen må vurdere om den har nok kunnskap eller om det må innhentes mer kunnskap. Kommunen kan ikke nødvendigvis bare legge vekt på opplysninger fra tiltakshaver.

Kommunen skal avslå byggesøknaden hvis byggegrunnen ikke er tilstrekkelig sikker.

Dersom kommunen konkluderer med at byggegrunnen ikke er tilstrekkelig sikker, må kommunen nedlegge bygge- og delingsforbud eller stille særlige krav til byggegrunnen, bebyggelsen og utearealet.³⁷

Videre har loven tekniske krav som skal sikre at tiltaket skal oppfylle krav til sikkerhet, helse, miljø, energi og bærekraftighet, og slik at vern av liv og materielle verdier ivaretas.³⁸ Disse er konkretisert i TEK17 som blant annet inneholder *krav til sikkerhet mot naturpåkjenninger*.³⁹ Disse kravene inkluderer spesifikke risikoklasser for flom i elver og bekker.

- Bestemmelsene om at det må være *forsvarlig adgang* til hygienisk betryggende og tilstrekkelig drikkevann og at *bortledning av avløpsvann, samt avledning av grunn- og overvann* skal være sikret, er viktige i denne sammenheng.⁴⁰ Det er også et krav at retten til å føre vannledning over annen persons grunn, skal være sikret ved tinglysning eller på annen måte kommunen anser som tilfredsstillende. Det er dessuten bestemt at før oppføring av bygning blir godkjent, skal avledning av grunn- og overvann være sikret.⁴¹

37 Plan- og bygningsloven § 28-1 annet ledd. Også naturskadeloven § 22 gir kommunen adgang til å nedlegge bygge- og deleforbud for eiendommer eller deler av eiendommer som ligger i områder hvor det kan oppstå fare for naturskade. Naturskadeloven pålegger altså ikke kommunen en plikt til å nedlegge forbud slik som etter plan- og bygningsloven.

38 Plan- og bygningsloven § 29-5 første ledd.

39 TEK17 kapittel 7. I Prop. 125 L (2021–2022) om endringer i plan- og bygningsloven om håndtering av overvann i byggesaker mv. er det forslått krav til håndtering av overvann i ny § 28-10. Det er også foreslått at bestemmelsen skal inneholde en forskriftshjemmel, og at forskriften skal stille krav til at overvannsløsninger skal sikres til klimajustert 100-års gjentakingsintervall.

40 Plan- og bygningsloven §§ 27-1 og 27-2. Lovforslaget nevnt i fotnote 38 vil få betydning også for disse bestemmelsene.

41 Plan- og bygningsloven § 27-2 femte ledd.

- Bestemmelsen om at terrenget rundt byggverk skal ha tilstrekkelig fall fra byggverket, innebærer at terreng må planeres med fall utover.⁴² Dette gjelder hvis det ikke er gjort andre tiltak for bortledning av overvannet, inkludert takvann.
- Kravet til at overvann og drensvann i størst mulig grad skal infiltreres eller på annen måte håndteres lokalt, er også viktig. Det samme gjelder bestemmelsen om at bortledning av overvann og drensvann skal skje slik at det ikke oppstår oversvømmelse eller andre ulemper ved dimensjonerende regnintensitet.⁴³

Du kan finne mer om overvann som naturfare – faktagrunnlag og rettslig håndtering i kap. 4.

Plan- og bygningsloven gir flere *unntak fra krav om byggetillatelse*. Det gjelder bestemte typer mindre og spesielle tiltak.⁴⁴ Det er også gitt unntak for byggesaksbehandling for visse tiltak som blir tilfredsstillende behandlet etter andre lover.⁴⁵ Dette innebærer at det kan være viktig å undersøke om det bare er plan- og bygningsloven som er relevant i den konkrete saken. Loven gir ikke unntak fra sikkerhetskrav.

Loven har også noen bestemmelser som gjelder *drift- og vedlikehold av eksisterende etablerte tiltak*. Kommunen kan gi pålegg om sikring og istandsetting av installasjoner for å hindre fare for skader på person, eiendom eller miljø, men ikke gi pålegg om generelt vedlikehold.⁴⁶ Dersom hensynet til forsvarlig helse, miljø eller sikkerhet krever det, kan kommunen også gi pålegg om frakopling av vann- og avløpsledning fra felles ledningsanlegg hvis denne på fast basis eller et lengre tidsrom ikke lenger brukes.⁴⁷

4.2.2 Annen lovgivning om arealdisponering

Det finnes en rekke andre lover enn plan- og bygningsloven som er styrende for beslutninger om arealdisponering.

⁴² TEK17 § 13-11.

⁴³ TEK17 § 15-8 første og annet ledd. Se fotnote 38.

⁴⁴ Forskrift om byggesak (byggesaksforskriften) av 26. mars 2010 nr. 488 §§ 4-1, 4-2 og 4-4.

⁴⁵ Plan- og bygningsloven § 20-6, jf. § 1-6 annet ledd.

⁴⁶ Plan- og bygningsloven § 31-3 annet ledd.

⁴⁷ Plan- og bygningsloven § 31-3 tredje ledd.

Hvilken konkret betydning en lov har for beslutninger om arealdisponering, avhenger av hva loven gjelder og på hvilken måte lovens regler er utformet. Det er altså viktig å undersøke om det er flere lover enn plan- og bygningsloven som har betydning i den enkelte sak.

Noen lover gjelder *ulike typer landarealer* som for eksempel jordloven⁴⁸ og skogbruksloven.⁴⁹ Andre lover gjelder *bestemt former for virksomhet* som for eksempel jernbaneloven⁵⁰ og akvakulturloven.⁵¹

Når det gjelder utforming av lover, er det noen lover som inneholder forbud mot ulike typer tiltak. Ofte vil tiltak likevel kunne tillates hvis det gis en konkret tillatelse. Andre lover inneholder påbud om bestemte tiltak. En lov kan også inneholde forbud mot bestemte typer arealbruk eller ha regler om at en aktivitet bare er tillatt på visse typer arealer.

4.3 Vannet som ressurs

Vannressursloven er den generelle loven for forvaltning og bruk av vann. Den omfatter de vannressursene som finnes i vassdrag og grunnvann.

Du kan finne mer om vannressursloven i kap. 2.

4.4 Anlegg med betydning for vannforsyning og vannhåndtering

I tillegg til de bygninger, anlegg og terrenginngrep som omfattes av tiltaksbegrepet i plan- og bygningsloven, er det også andre lover som mer spesifikt regulerer anlegg av betydning for vannforsyning eller vannhåndtering. Her omtales noen sentrale lover:

48 Lov om jord (jordlova) av 12. mai 1995 nr. 23.

49 Lov om skogbruk (skogbrukslova) av 27. mai 2005 nr. 31.

50 Lov om anlegg og drift av jernbane, herunder sporvei, tunnelbane og forstadsbane m.m. (jernbaneloven) av 11. juni 1993 nr. 100.

51 Lov om akvakultur (akvakulturloven) av 17. juni 2005 nr. 79.

- Vannressursloven gjelder for *vassdragsanlegg*.⁵² Dette omfatter fysiske innretninger i form av bygninger eller konstruksjon i eller over vassdrag. Luftledninger regnes ikke som vassdragsanlegg. Vassdragsanlegg er omfattet av vannressurslovens krav til konsesjon.⁵³
- Vann- og avløpsanleggsloven gjelder for *vann- og avløpsanlegg*.⁵⁴ Dette omfatter hovedledninger, pumpestasjoner, høydebasseng, anlegg for håndtering og rensing mv. Loven setter krav om at nye vann- og avløpsanlegg skal være kommunalt eid.⁵⁵ Dette gjelder ikke for overvannsanlegg.⁵⁶ Eksisterende private anlegg kan på nærmere vilkår bare utvides eller slås sammen etter tillatelse fra kommunen.⁵⁷ Også etablering av nye private anlegg trenger på nærmere vilkår tillatelse fra kommunen.
- Vegloven skiller mellom *offentlige og private veier*.⁵⁸ Offentlige veier omfatter veier som er åpen for alminnelig ferdsel og vedlikeholdes av det offentlige. Alle andre veier regnes som private veier. Loven inneholder regler om planlegging, bygging og vedlikehold av veier. I tillegg har loven bestemmelser om byggegrenser, avkjørsler og krav om tillatelse av bestemte typer anlegg. Det er også gitt egne regler for kommunal tillatelse til bygging av nye *landbruksveier*.⁵⁹

4.5 Krav til vann som beskytter folk og foretak

Vann brukes både som drikkevann og til andre livsnøvendige *bruksformål*. Vann er det viktigste *næringsmiddelet* for folk. Vannforskriften⁶⁰

52 Vannressursloven § 3 bokstav b.

53 Vannressursloven § 8. Også gjenoppføring av vassdragsanlegg trenger konsesjon etter vrl. § 21 med mindre arbeidet med gjenoppføring starter innen fem år fra anlegget ble funksjonsudyktig og gjennomføres med rimelig hurtighet. Nedlegging av vassdragsanlegg som fører til påtakelig skade eller ulempe for allmenne interesser trenger konsesjon etter vannressursloven § 41.

54 Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg (vass- og avløpsanleggslova) av 16. mars 2012 nr. 12 § 1 første ledd.

55 Vann- og avløpslova § 1 tredje ledd.

56 Vann- og avløpslova § 1 annet ledd.

57 Vann- og avløpslova § 2.

58 Lov om vegar (veglova) av 21. juni 1963 nr. 23.

59 Forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier av 28. mai 2015 nr. 550.

60 Forskrift om rammer for vannforvaltningen av 15. desember 2006 nr. 1446.

innebærer at det skal vurderes hvilken kjemisk og økologisk kvalitet ulike typer vannforekomster har. Vannforekomster skal dessuten plasseres i forskriftens klassifiseringssystem og overvåkes. Forskriften skal forebygge forringelse av vannforekomster, og bidra til at tilstanden på vannforekomster forbedres og gjenopprettes.

Du kan finne mer om vannforskriften i kap. 9.

Drikkevannsforskriften⁶¹ regulerer levering av drikkevann og stiller krav til hva drikkevannet kan inneholde og ikke skal inneholde.

I tilfeller hvor det ikke er mulig å bli enige om avtaler mellom kommuner og grunneiere om etablering av tiltak eller anlegg for å beskytte mot overflatevann eller sikre grunnvann til drikkevannsforsyning, kan slik etablering måtte skje ved hjelp av ekspropriasjon.

Vann er også viktig for *folkehelse* knyttet til hygiene, sanitær og velvære. Bruken av vann omfatter både private husholdninger og næringsvirksomhet.

Vann har dessuten indirekte betydning for folk ved at det brukes som *innsatsfaktor i offentlige tjenester til kommunens innbyggere*. For eksempel har kommunen ansvar for å sikre vannforsyning til brannsløkking.⁶²

Kommunene er *lokal beredskapsmyndighet* og har et ansvar for å beskytte sine innbyggere og verdier i kommunen. Sivilbeskyttelsesloven⁶³ pålegger kommunen en generell beredskapsplikt. Kommunen skal kartlegge uønskede hendelser og sørge for gjennomføring av risiko- og sårbarhetsanalyse, jf. også plan- og bygningslovens krav til risiko- og sårbarhetsanalyse. På grunnlag av denne analysen skal kommunen utarbeide en beredskapsplan.

Kommunen skal dessuten etter naturskadeloven⁶⁴ treffe *forholdsregler mot naturskader* gjennom å fastsette hensynssoner, bygge- og deleforbud,

61 Forskrift om vannforsyning og drikkevann (drikkevannsforskriften) av 22. desember 2016 nr. 1868.

62 Forskrift om brannforebygging av 17. desember 2015 nr. 1710 § 21.

63 Se fotnote 17.

64 Se fotnote 5.

særskilte krav til byggegrunnen eller *nødvendige sikringstiltak*.⁶⁵ Det er noe uklart hvor langt kommunen har plikt til å sørge for sikringstiltak.

Selv om kommunen har et beredskapsansvar, er utgangspunktet at folk og foretak har ansvar for å beskytte egne eiendom og egne verdier. Etter forskriften om industrivern kan Næringslivets sikkerhetsorganisasjon pålegge denne typen egenbeskyttelsestiltak i virksomheter.⁶⁶ Etter sivilbeskyttelsesloven kan Justisdepartementet pålegge egenbeskyttelsestiltak for fast eiendom.⁶⁷

Folk har også ansvar for å unngå å påføre naboen urimelige eller unødvendige skader eller ulemper. Dette kan for eksempel være å lede vannet fra egen eiendom over til naboen.⁶⁸

4.6 Hensynet til naturmangfold

På samme måte som plan- og bygningsloven beskriver en rekke hensyn som skal tas i betraktning ved beslutninger om arealdisponering, har naturmangfoldloven⁶⁹ regler som skal legges til grunn. Dette omfatter blant annet regler om *artsforvaltning, fremmede organismer og utvalgte naturtyper*.

Loven har også krav om at fire prinsipper skal legges til grunn for beslutninger fra offentlige myndigheter.⁷⁰ Disse prinsippene gjelder *kunnskapsgrunnlaget, føre-var, samlet belastning* eller *sumvirkninger, miljøforringer*

65 Naturskadeloven § 20. I NOU 2022:3 På trygg grunn – bedre håndtering av kvikkleirerisiko er det foreslått å videreføre dagens § 20 som retter seg mot kommunen, i ny naturskadesikringslov § 2, med enkelte tillegg. I ny § 5 er det foreslått at kommunen skal få hjemmel til å pålegge grunneier å iverksette sikringstiltak. I ny § 3 er det foreslått lovfeste statens ansvar for å iverksette krise- og hastetiltak.

66 Forskrift om industrivern av 20. desember 2011 nr. 1434 § 2, jf. sivilbeskyttelsesloven § 23.

67 Sivilbeskyttelsesloven § 24. I NOU 2022:3 På trygg grunn – bedre håndtering av kvikkleirerisiko er det foreslått å lovfeste grunneiers ansvar for å sikre egen eiendom i ny naturskadesikringslov § 1. I samme bestemmelse er det foreslått å innføre en plikt for grunneier til å informere kommunen hvis forhold på eiendommen tilsier at det er fare for naturskader med konsekvenser på egen eller andres eiendom.

68 Begrepet nabo brukes på to ulike måter i lovgivningen. Etter plan- og bygningsloven regnes eiere av tilgrensende eiendommer som naboer. Etter naboloven regnes en videre krets som naboer. Naboloven regner også de eiendommer som blir påvirket av en virksomhet eller et tiltak som nabo.

69 Se fotnote 7.

70 Naturmangfoldloven § 7.

*betaler og miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder.*⁷¹ Vurderingene av disse skal beskrives i den enkelte beslutning. Det skal forklares i den enkelte beslutning hvilke konkrete vurderinger som er gjort.

Du kan finne mer om generell og spesielle kunnskapsplikter i moderne miljørettsforvaltning – særlig til kunnskap om grunnvann i kap. 13.

Du kan finne mer om krav til utredning av miljøkonsekvenser i vann i kap. 10.

5 Ansvar og oppgaver – myndighetsfordeling

5.1 Ansvarsbegrepet – ansvar man har, og ansvar man kan få

Ansvarsbegrepet brukes i ulike betydninger. Det brukes som betegnelse på den faktiske omstendighet at noen syns man skal gjøre noe, eller at man selv har påtatt seg å gjøre noe. Det brukes også om en rettslig beslutning om at ansvar for å gjøre bestemte oppgaver, skal plasseres på et bestemt sted i forvaltningen. Begge disse måtene å omtale ansvar fokuserer på det ansvar man *har* og hvilke oppgaver som må gjøres for å ivareta sitt ansvar.

Man kan også snakke om ansvar som noe man *kan få* hvis myndighetene ikke gjør de oppgavene de skal. I en slik sammenheng vil det normalt bli fokusert på mulige rettslige konsekvenser av at myndighetene har unnlatt å utføre oppgaver eller ikke gjort oppgaver på en måte som er fullt ut tilfredsstillende. Ofte vil det i slike sammenhenger være spørsmål om eventuelt erstatningsansvar. Det kan også bli spørsmål om erstatningsansvar fordi beslutninger myndighetene har konsekvenser for grunneiere.

Du kan finne mer om grunneiers rett til erstatning ved kommunal klausulering til drikkevann i kap. 8.

---

⁷¹ Naturmangfoldloven §§ 8-12.

5.2 Ulike måter å tildele myndigheter

Beslutninger om hvilken myndighet som skal legges til ulike forvaltningsmyndigheter, kan skje *direkte i lover og forskrifter*. Den aktuelle lov eller forskrift navngir da det konkrete forvaltningsorganet i loven eller forskriften. Drikkevannsforskriften⁷² som legger myndighet til Mattilsynet, er et eksempel på dette.

Som oftest skjer plassering av myndighet ved at det departementet som har ansvar for et område, fatter et *eget vedtak om delegering av myndighet*. Disse finnes som forskrifter på lovdata.no. I noen sammenhenger er også beslutningen om at et forvaltningsorgan skal ha ansvar for et område, resultat av *stortingsproposisjoner* som har vært behandlet og fått tilslutning av Stortinget. At NVE er flom- og skredmyndighet, er et eksempel på dette.⁷³

På flere områder er myndighet *fordelt på flere forvaltningsnivåer*. Dette gjelder for eksempel på forurensningsområdet hvor myndigheten etter forurensningsloven⁷⁴ er delt mellom riksnivå, fylkesnivå og kommunalt nivå.

Tildeling av myndighet kan også skje ved at det *utpekes* bestemte organer eller forvaltningsnivåer til å være myndighet på konkrete områder. Det er for eksempel utpekt vassdragsmyndighet, forurensningsmyndighet, landbruksmyndighet, skredmyndighet og flommyndighet.

Det er likevel ikke alltid at det er utpekt ett bestemt myndighetsorgan med ansvar for et område. For eksempel er det ikke utpekt noe forvaltningsorgan som har det samlede ansvaret for overvann. Det er mange forvaltningsmyndigheter som har ansvarsområder som omfatter overvann.

5.3 Myndigheter kan også ha ansvar som eier

Kommuner har en rekke ansvarsområder og mange oppgaver. Det er vesentlig å skille mellom kommunenes ansvar og oppgaver som *offentlig myndighet* og som *eier*. Kommunens oppgaver som plan- og

⁷² Se fotnote 61.

⁷³ Se St.prp. nr. 1 (2008–2009 og St.meld. nr. 22 (2007–2008)).

⁷⁴ Lov om vern mot forurensninger og om avfall av 13. mars 1981 nr. 6 § 81.

byggesaksmyndighet, vassdragsmyndighet og forurensningsmyndighet er eksempler på ulike kommunale myndighetsområder. Når kommunen er eier av vann- og avløpsanlegg eller er eier av vei, har kommunen ansvar og oppgaver i egenskap av å være eier. Kommunen har da i utgangspunktet de samme rettighetene og pliktene som enhver annen offentlig eller privat eier.

Som eier vil kommunen lage vilkår for tilknytning til kommunens anlegg. Disse vil regulere en rekke forhold. Abonentens plikt til å betale gebyr og kommunens plikt til å vedlikehold av anlegget er sentrale plikter i denne sammenheng.

Du kan finne mer om kommunens krav og vilkår knyttet til vann og avløp – eierrådighet eller myndighetsutøvelse i kap. 5.

5.4 Samarbeid og samordning

Det brukes ulike begreper om hvordan myndighetene skal jobbe sammen for å løse felles utfordringer. Det er i stadig stigende grad forventninger i samfunnet til at forvaltningsorganer samarbeider og samordner sin myndighetsutøvelse. Dette gjelder både på samme forvaltningsnivå og på tvers av forvaltningsnivåer.

Samarbeid og samordning kan betegne faktisk og pålagt koordinering av myndighet de ulike forvaltningsmyndighetene er tillagt. Slik koordinering kan ha form av informasjonsdeling eller dialog om felles utfordringer. Koordinering kan også ha form av at et forvaltningsorgan tilpasser bruken av egne virkemidler til andre forvaltningsorganer. Motivet kan være å unngå motstridende virkemiddelbruk. Motivet kan også være å sørge for at de virkemidler som brukes overfor bestemte folk eller foretak, ikke samlet sett blir uforholdsmessig strenge.

Lovreguleringen av samarbeid og samordning varierer. Plan- og bygningsloven gir en generell forventning om samordning av oppgaver mellom statlige, regionale og kommunale oppgaver.⁷⁵ Vannforskriften har en rekke bestemmelser om samarbeid og samordning mellom ulike

⁷⁵ Plan- og bygningsloven § 1-1 annet ledd.

forvaltningsnivåer.⁷⁶ Forskriften om kommunal beredskapsplikt har bestemmelser om samarbeid mellom kommuner.⁷⁷ Akvakulturloven har både bestemmelser som setter krav til at tillatelse etter loven først kan gis etter at konkret oppregnede tillatelser etter andre lover er gitt og krav til samordnet søknadsbehandling.⁷⁸ En annen variant av samordning av tillatelser finnes i vannressursloven. Den gir adgang til å beslutte i konkrete saker at konsesjon etter vannressursloven ikke trengs for nærmere angitte tillatelser etter andre lover.⁷⁹

6 Om NVEs arbeid med vann

NVEs arbeid med vann er knyttet til tre hovedområder:

- vassdrag og grunnvann
- naturfare
- overvann

I tillegg formidler NVE kunnskap på en rekke ulike måter. Dette har betydning ut over det enkelte av de tre hovedområder. Dette behandles derfor først.

6.1 Kunnskap

NVE er *nasjonal faginstitusjon for hydrologi* og formidler hydrologiske data om for eksempel vannstand, vannføring, og grunnvannsnivå. Dette gjelder både historiske og hydrologiske sanntidsdata. NVEs hydrologiske data er fritt tilgjengelige. NVE formidler også kunnskap om hydrologi, inkludert urbanhydrologi. Kunnskapen er basert på ulike analyser og forvaltningsrettet forskning- og utvikling.

---

⁷⁶ Vannforskriften kap. 4.

⁷⁷ Forskriften om kommunal beredskapsplikt av 22. august 2009 nr. 879 § 5.

⁷⁸ Akvakulturloven § 6.

⁷⁹ Vannressursloven § 20.

NVE bidrar videre med kunnskap gjennom diverse *karttjenester*. Disse finnes på nve.no og inkluderer portalen www.senorge.no. Karttjenestene omfatter blant annet en rekke temakart om.⁸⁰

- Vann: hydrologiske data om for eksempel vannføring, markvann og grunnvann, egenskaper ved nedbørfelt, innsjøer, elvenett, tverrprofil for elver og vannforekomster
- Vern og sikring: verneplan i vassdrag, kulturminner og sikringstiltak
- Fare: Aktsomhetsområder for flom, jord- og flomskred, og faresoner for flom og flomhendelser

NVE formidler kunnskap om vann og urbanhydrologi på sine nettsider, på fagportaler som www.klimaservicesenter.no og www.xgeo.no, gjennom foredrag og vitenskapelige og populærvitenskapelige publikasjoner og rapporter. Dette inkluderer veiledere og håndbøker:

- «Vassdragshåndboka» gir en innføring i innføring i ulike vassdragsrelaterte utfordringer.
- «Sikringshåndboka» gir en innføring i arbeid med sikringstiltak, se punkt 6.3.1 nedenfor.

NVE formidler *informasjon om ulike typer temaer* som kan ha betydning for vannforsyning og vannhåndtering. På www.varsom.no kan du blant annet finne statusrapporter om grunnvann og vintertørke i vassdrag. På NVEs hjemmeside kan du også finne informasjon om urbanhydrologi.

NVE bistår også kommuner og samfunnet med å fremskaffe kunnskap gjennom *kartlegging av ulike former for naturfarer*. På overordnet nivå finnes landsdekkende aktsomhetskart. *Aktsomhetskart* for flom viser områder som kan være utsatt for flomfare. I disse områdene må den reelle flomfaren utredes nærmere dersom det er aktuelt med nye byggetiltak. NVE har pr. oktober 2022 utarbeidet 145 *faresonekart* for flom, såkalte flomsonekart. De viser hvilke områder som vil bli oversvømt ved

---

⁸⁰ NVEs karttjenester omfatter også temakart for skredfare.

flommer av ulik størrelse. Klimaendringer er ventet å føre til flere og større regnflommer.⁸¹

Kartlegging skjer i områder med eksisterende bebyggelse der naturgitte forhold medfører størst risiko. Kartlegging i statlig regi fritar ikke kommuner fra ansvaret for kartlegging etter plan- og bygningsloven og sivilbeskyttelsesloven.⁸² Det fritar heller ikke tiltakshavere fra ansvaret de har for å sørge for å utrede naturfare og dokumentere tilstrekkelig sikkerhet før ny utbygging.

Kommunene kan søke NVE om tilskudd til kartlegging av kritiske punkter i bekker og bratte vassdrag, faresonekartlegging av flom, faresonekartlegging av skred i bratt terreng og detaljutredning av kartlagte kvikkleiresoner.⁸³ NVE prioriterer søknader ut fra risiko. Mer informasjon finnes på NVEs hjemmeside. Tilskudd er avhengig av bevilgning over statsbudsjettet.

6.2 Vassdrag og grunnvann

NVEs arbeid med vassdragsforvaltning omfatter i hovedsak tre oppgaver:

- overvåking
- konsesjon
- oppfølging

6.2.1 Overvåking av tilstanden

Som vassdragsmyndighet overvåker og analyserer NVE tilstand og utvikling av ulike elementer i vannets kretsløp, for eksempel vannføring, grunnvannivåer og snømengder. Basert på innsamlede data fra Meteorologisk institutt og NVE, viser kartverktøyet www.senorge.no daglig oppdaterte kart over snø-, vær- og vannforhold for Norge fra 1958–d.d og prognoser 10 dager frem i tid.

81 I flomsonekart som er utarbeidet etter 2012, finnes også flomsone for 200-årsflommen i år 2100. Dette gjelder kun i vassdrag der klimafremskrivinger gir en forventet økning i vannføringen på mer enn 20 % frem mot slutten av dette århundret.

82 Meld.St. nr. 10 (2016–2017) Risiko i et trygt samfunn – samfunnssikkerhet.

83 Forskrift 29. juni 2022 nr. 1237 om tilskudd til flom og skredforebygging og miljøtiltak i vassdrag (forskrift om naturfaretilskudd § 4 (1) bokstav d. Se også § 4 (4) og (5).

6.2.2 Konesjonsvedtak

NVE er også konesjonsmyndighet etter vannressursloven. Denne loven inneholder krav til å ha konesjon til vannuttak, grunnvannuttak, bygging av småkraftverk, andre vassdragstiltak og nedlegging av vassdrags-tiltak. Grensen for konesjonsplikten er knyttet til hvilke virkninger vassdragstiltaket har. Konesjoner til stor vannkraftutbygging omfattes ikke av vannressursloven, men gis etter vassdragsreguleringsloven.⁸⁴

6.2.3 Oppfølging av fastsatte krav eller interesser omfattet av NVEs saksområder

NVE følger også opp kravene etter vannressurslovgivningen. I tillegg til vannressursloven, er særlig damsikkerhetsforskriften,⁸⁵ internkontrollforskriften etter vassdragslovgivningen⁸⁶ og forskriften om kommunalt tilsyn med sikringstiltak og miljøtiltak⁸⁷ sentrale. Krav kan også være fastsatt i konesjoner og andre vedtak.

Et vesentlig element i NVEs oppfølging er å *informere og veilede* om hvilke krav som gjelder etter lov, forskrifter eller vedtak. Dette gjøres i hovedsak gjennom generelle veiledere.

Oppfølging fra NVEs side skjer også i tilfeller der allmenne interesser i vassdrag og grunnvann ikke blir tilstrekkelig hensyntatt i arealplaner. Planer som åpner for tiltak som vil være i strid med vannressurslovens bestemmelser eller forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag, kan gi grunnlag for *innsigelse* fra NVE.⁸⁸ De fleste tilfellene NVE fremmer innsigelse, gjelder manglende eller mangelfull utredning av fare. I noen tilfeller fremmer NVE også innsigelse fordi innholdet i arealplanen er i konflikt med nasjonale eller vesentlige regionale

84 Lov om regulering og kraftutbygging i vassdrag (vassdragsreguleringsloven) av 14. desember 1917 nr. 17.

85 Forskrift om sikkerhet ved vassdragsanlegg (damsikkerhetsforskriften) av 18. desember 2009 nr. 1600.

86 Forskrift om internkontroll etter vassdragslovgivningen (IK-vassdrag) av 28. oktober 2011 nr. 1058.

87 Forskrift om kommunalt tilsyn med anlegg for sikring mot flom, erosjon og skred og anlegg for å bedre vassdragsmiljøet av 17. juni 2005 nr. 655.

88 Plan- og bygningsloven § 5-4 og NVE veileder 2/2017 om nasjonale og vesentlige regionale interesser innen NVEs saksområder i arealplanlegging.

interesser innenfor NVEs saksområder.⁸⁹ Dette kan for eksempel være når en arealplan åpner for økt tilførsel av vann til et vassdrag som del av overvannshåndtering, og dette vurderes å medføre økte flomproblemer og oversvømmelse nedstrøms. Et annet eksempel er at planen åpner for tiltak uten å beskrive virkningene som har betydning for å ta stilling til om tiltaket er konsesjonspliktig etter vannressursloven eller om den alminnelige aktsomhetsplikten er oppfylt.

NVE følger også opp krav ved ulike typer *godkjenningsvedtak*. For eksempel detaljplan for inntaksdam for settefiskanlegg.

Videre kan NVE gi *bistand til miljøtiltak i vassdrag* der det er utført tiltak som har forringet miljøkvalitetene i vassdraget, se punkt 6.3.1.

I tillegg er NVE tilsynsmyndighet og *fører kontroll* med etterlevelsen av kravene etter vassdragslovgivningen. NVEs kontrollvirksomhet bruker ulike kontrollmetoder som for eksempel revisjoner, inspeksjoner eller dokumentkontroll. NVEs miljøtilsyn følger opp at for eksempel settefiskanlegg ikke tar ut for mye vann, og at kraftverkseiere slipper nok vann til å oppfylle krav til minstevannføring pålagt i konsesjoner. NVEs damtilsyn følger blant annet opp kravene i damsikkerhetsforskriften⁹⁰ om blant annet at det skal utføres flomberegninger for dimensjonering av nye kraftverksdammer og ved ombygging av eksisterende dammer.

6.3 Flom⁹¹

NVE er flommyndighet med ansvar for statlige forvaltningsoppgaver på dette området.⁹² I tillegg til kunnskapsformidling, omfatter NVEs arbeid som flommyndighet:

- forebygging
- håndtering

⁸⁹ Se fotnote 88.

⁹⁰ Se fotnote 85.

⁹¹ I punkt 6.3 fokuseres det på NVEs arbeid med flom. NVEs arbeid med skred nevnes kun enkelte steder.

⁹² Fra 2009 er NVE også skredmyndighet.

6.3.1 Bidra til forebygging av flomulykker Arealplanlegging

NVE gir *faglig bistand til kommunenes arealplanlegging* i form av:

- Generell informasjon/veiledning
- Faglige råd i konkrete saker

Bistanden gjelder fagområder som hører under NVEs saksområder. Dette omfatter blant annet vassdragstiltak, overvann⁹³ og flom- og skredfare. På disse områdene har NVE utarbeidet en rekke veiledere som finnes på NVEs hjemmeside.

NVEs bistand skal bidra til at temaer og krav omfattet av NVEs forvaltningsområder, blir ivaretatt i arealplanleggingen. Den statlige bistanden fritar imidlertid ikke kommunene fra sitt ansvar for planbehandling eller byggesaksbehandling. Realiseringen av reguleringsplaner i byggesaker og gjennomføring av byggetiltak som er unntatt søknadsplikt, er kommunens og tiltakshavers ansvar. NVE har ingen formell rolle i byggesaksbehandlingen, men skal gis mulighet til å uttale i dispensasjonssaker når NVEs saksområder er direkte berørt.

Der temaer som flomfare og erosjonsfare ikke blir tilstrekkelig hensyntatt i arealplaner, kan NVE fremme *innsigelse*, se punkt 6.2.3. Dette gjelder for eksempel hvis en arealplan åpner for utbygging i et område med større flomfare enn kravene i TEK17 tillater.

Sikringstiltak

NVE bistår også kommunene med ulike former for sikringstiltak.⁹⁴ Dette kan for eksempel være flomvoller, skredvoller eller plastring av elveløp mot erosjon.

NVE gir ikke bistand til sikring av ny utbygging. NVE kan gi bistand til sikring av eksisterende bebyggelse på to måter:

⁹³ Se punkt 6.4 om NVEs arbeid med overvann.

⁹⁴ Se punkt 4.5 om kommunens ansvar og om grunneiers ansvar for egenbeskyttelse.

- Som et økonomisk tilskudd til kommunen og slik at det er kommunen som står for utredning, planlegging og gjennomføring av sikringstiltaket
- Som bistand til kommunen slik at det er NVE som står for utredning, planlegging og gjennomføring på vegne av kommunen

Det er i første rekke kommunen som kan få tilskudd/bistand.⁹⁵ Det kan blant annet gis tilskudd til fysiske tiltak.⁹⁶ Det kan ikke gis tilskudd til tiltak som allerede er gjennomført.⁹⁷ Det kan heller ikke gis tilskudd til sikring mot flomfare for private og kommunale vann-, avløps- og overvannsrør og kulverter eller afre som skyldes terrenginngrep og infrastruktur som tiltakshaver eller eier har ansvar for.⁹⁸ Søknadsfrister og krav til søknader er fastsatt i forskriften om naturfaretilskudd. Nærmere informasjon om søknadsprosess finnes på NVEs hjemmeside. NVE prioriterer søknader innenfor de årlige bevilgningene over statsbudsjettet og ut fra vurdering av kostnad opp mot opp mot samfunnsøkonomisk nytte, primært i form av redusert risiko.

Ved begge former for bistand, er hovedregelen at NVE dekker inntil 80 % av kostnadene for sikringstiltaket. Kommunen må som hovedregel betale en egenandel på 20 % (distriktsandelen). Kommunen kan videreføre kostnadsansvaret for denne egenandelen til grunneier ved avtale eller pålegg.⁹⁹

På NVEs hjemmeside finnes også en digital veileder om sikringstiltak «Sikringshåndboka». Den gir veiledning om planlegging, prosjektering, utførelse og forvaltning, drift og vedlikehold av sikringstiltak.

Overvåking og varsling

Som vassdragsmyndighet overvåker og analyserer NVE tilstand og utvikling av vannføring i elver, markfuktighet, grunnvannsnivåer og snøforholdene. Slike hydrologiske data danner, sammen med værdata og værprognoser fra Meteorologisk institutt, grunnlaget for

95 Forskrift om naturfaretilskudd § 3.

96 Forskrift om naturfaretilskudd § 4 (1) bokstav a.

97 Forskrift om naturfaretilskudd § 4 (2) bokstav a.

98 Forskrift om naturfaretilskudd § 4 (2) bokstav d.

99 Naturskadeloven § 24.

naturfarevarsler. Varslene leveres gjennom nettstedet www.varsom.no.¹⁰⁰ Man kan abonnere på varslene. Varsler omfatter blant annet *flomfare, isforhold, regn og styrtregn*.¹⁰¹

Flom- og jordskredvarslene er basert på en skala i fire trinn for aktsomhet (grønt, gult, oransje og rødt), for hele landet. Aktsomhetsnivået sier noe om hvilken grad av aktsomhet eller oppmerksomhet varselmottaker bør ha og hvilke tiltak man kan gjøre for å forebygge skader. Snøskredvarslingen angir hvor stor fare det for snøskred ved å bruke både farge og tallene fra 1 til 5 som er den høyeste faregraden.

Varslene er basert på observasjoner og prognoser. Det er altså viktig å ta hensyn til at varslene er vurderinger og ikke en fasit. Varslene er regionale. Selv om det kan søkes på den enkelte kommune, kan forholdene avvike fra det som er varslet.

6.3.2 Håndtering når det har oppstått en krise- eller beredskapssituasjon

Når det har oppstått en krise- eller beredskapssituasjon, kan NVE bistå kommune og politi som beredskapsansvarlige på lokalt nivå. NVE kan også bistå statsforvalteren på regionalt nivå.

NVE kan for det første gi faglige råd om hvordan for eksempel en flomsituasjon forventes å utvikle seg eller om et område som er truet av flom vurderes som trygt å ferdes i. Det er de beredskapsansvarlige lokalt eller regionalt som tar beslutninger for eksempel i tilknytning til evakuering.

NVE kan for det andre bidra med ressurser til fysiske tiltak (krisetiltak) i forbindelse med flomhendelser. Dette kan være med egne maskiner og mannskap eller ved innleie av eksterne entreprenører.

6.4 Overvann

6.4.1 Om overvann

Både flom i vassdrag og overvann starter med regn og/eller snøsmelting. Nedbør overføres til vassdragene via infiltrasjon gjennom

¹⁰⁰ Tjenesten leveres i samarbeid med Meteorologisk institutt og Statens vegvesen.

¹⁰¹ Varslene oppdateres daglig. Isvarslingen gjelder for et noe lengre tidsrom.

markvannsonen til grunnvannet og videre ut i elver og innsjøer, se om vannets kretsløp i punkt 2.2 ovenfor.

Hva som regnes som vassdrag, er definert i vannressursloven.¹⁰²

Hva som regnes som overvann, er foreløpig ikke definert i lovgivningen. NVE benytter den definisjon av overvann som er foreslått i forurensningsloven § 21: *Vann som renner av på overflaten som følge av regn og smeltevann.*¹⁰³

Overvann oppstår når nedbøren renner av på vannmettede eller tette overflater. Overflateavrenning blir påvirket av nedbørintensitet, terrengelling, grunnforhold, grunnvannsnivå, arealbruk, vegetasjonsdekket og initialtilstand.¹⁰⁴ Overvann kan føre til oversvømmelser og skade i områder der det ikke er vassdrag (elver og bekker), men kan også bidra til å øke flommen i elver og bekker.

6.4.2 NVEs oppgaver knyttet til overvann

Som en utvidelse av NVEs fagområde og arbeid som vassdragsmyndighet, har NVE fått utvidet sine oppgaver knyttet til overvann.¹⁰⁵ NVE skal bistå kommunen med å forebygge skader fra overvann gjennom:

- kunnskap om avrenning i tettbygde strøk (urbanhydrologi) og
- veiledning til kommunenes arealplanlegging.

I punkt 6.1 er det omtalt at NVE også formidler *kunnskap* om urbanhydrologi.

I punkt 6.3.1 er NVEs faglige bistand til kommunenes *arealplanlegging* for å forebygge skader fra flom og skred beskrevet. Bistanden når det gjelder overvann, skjer etter de samme prinsippene som bistanden til forebygging av flom og skred. Punkt 6.4.3 gir en generell oversikt over NVEs bistand til kommunenes arealplanlegging for temaet overvann.

¹⁰² Se kap. 2 om vannressursloven.

¹⁰³ Forslag til endringer i forurensningsloven og avløpsanleggslova ble sendt på høring fra Miljødirektoratet 2.3.2020.

¹⁰⁴ Tilstanden i bakken når hendingen starter. Om jorden er vannmettet eller frossen, har stor betydning.

¹⁰⁵ Se Prop. 1 S (2018–2019) – Olje- og energidepartementet.

NVEs bistand gjelder problemer på grunn av de *vannmengdene* overvann fører med seg og ikke mulig forurensning fra overvann.

6.4.3 Bidra til å forebygge skader fra overvann

Som planmyndighet har kommunene også ansvar for overvannshåndtering. På tilsvarende måte som for flom og skred, vil ikke NVEs bistand når det gjelder overvann endre kommunenes ansvar som planmyndighet, byggesaksmyndighet og lokal beredskapsmyndighet.

En anbefaling fra overvannsutvalget var å følge den såkalte *tretrinnsstrategi* for håndtering av overvann.¹⁰⁶ Tretrinnsstrategien innebærer at overvann skal håndteres etter følgende retningslinjer:

- infiltrere
- fordrøye
- trygge flomveier

Senere er det også anbefalt et «trinn 0»: planlegging, og et «trinn 4»: vassdrag og «trinn 5»: sjø. Hensikten har vært å inkludere både planlegging og sikker avledning av overvannet hele veien fra regn/snøsmelting og ut i sjøen for å redusere skadeomfanget mest mulig. Å legge en strategi for håndtering til grunn i arealplanlegging, har en klar forebyggende effekt mot overvannsskader. NVE legger strategien til grunn i arbeidet med overvann.

For å forebygge mot skader fra overvann legger NVE videre til grunn at det er vesentlig å ta tilstrekkelig hensyn til *klimaendringer* også i arbeidet med overvann. Kommunene må i sin arealplanlegging vurdere hvilken betydning klimaendringer har for overvann. Den statlige planretningslinjen for blant annet klimatilpasning¹⁰⁷ innebærer at det skal legges høye klimafremskrivninger til grunn. I de såkalte klimaprofilene fra Norsk Klimaservicesenters er klimapåslag for ekstremnedbør beskrevet på fylkesnivå. Disse kan brukes som utgangspunkt.

¹⁰⁶ NOU 2015:16 Overvann i byer og tettsteder – Som problem og ressurs.

¹⁰⁷ Se fotnote 19.

NVEs *faglige bistand til kommunenes arealplanlegging* når det gjelder overvann, omfatter utarbeiding av *veiledere og råd i konkrete saker*. Som generell veiledning, har NVE utarbeidet en veileder for håndtering av overvann på arealplaner.¹⁰⁸

For kommunen kan det i arealplanarbeid være grunn til å være særlig oppmerksom på områder med endrete avrenningsforhold. Dette kan for eksempel være resultat av fortetting, ny infrastruktur og klimaendringer. Overvannsutvalget anbefalte at det i TEK17 ble definert tilsvarende sikkerhetskrav for overvann som for flom. Forslag til endring i TEK17 på dette området har vært på høring, men er pr. oktober 2022 ikke vedtatt.

6.4.4 Tilføring av vann til et vassdrag

For å regulere hvor store vannmengder som tilføres et vassdrag ved ny utbygging, kan kommunene stille krav gjennom generelle bestemmelser i arealplan.¹⁰⁹ Hvis kommunen ikke har vedtatt planbestemmelser for overvannshåndtering, er kommunens mulighet til å ta opp overvannshåndtering i byggesaken begrenset til å kontrollere om avledning av grunn- og overvann er sikret.¹¹⁰

Kilder

Lover og forskrifter

Lov 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og kraftutbygging i vassdrag (vassdragsreguleringsloven).

Lov 21. juni 1963 nr. 23 om vegar (veglova).

Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven).

Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven).

Lov 16. juni 1989 nr. 70 om naturskadeforsikring.

Lov 11. juni 1993 nr. 100 om anlegg og drift av jernbane, herunder sporvei, tunnelbane og forstadsbane m.m. (jernbaneloven).

Lov 25. mars 1994 nr. 7 om sikring mot naturskader.

Lov 12. mai 1995 nr. 23 om jord (jordlova).

¹⁰⁸ NVE veileder 4/2022 Rettleiar for handtering av overvatn i arealplanar.

¹⁰⁹ Plan- og bygningsloven § 11-9 nr. 3.

¹¹⁰ Plan- og bygningsloven § 27-2.

- Lov 24. november 2000 nr. 82 om vassdrag og grunnvann (vannressursloven).
- Lov 27. mai 2005 nr. 31 om skogbruk (skogbrukslova).
- Lov 17. juni 2005 nr. 79 om akvakultur (akvakulturloven).
- Lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven).
- Lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven).
- Lov 25. juni 2010 nr. 45 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven).
- Lov 16. mars 2012 nr. 12 om kommunale vass- og avløpsanlegg (vass- og avløpsanleggslova).
- Lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven).
- Lov 22. desember 2022 nr. 161 om offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren og et rammeverk for bærekraftige investeringer.
- Forskrift 10. november 1994 nr. 1001 om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag.
- Forskrift 17. juni 2005 nr. 655 om kommunalt tilsyn med anlegg for sikring mot flom, erosjon og skred og anlegg for å bedre vassdragsmiljøet.
- Forskrift 15. desember 2006 nr. 1446 om rammer for vannforvaltningen.
- Forskrift om sikkerhet ved vassdragsanlegg (damsikkerhetsforskriften) av 18. desember 2009 nr. 1600.
- Forskrift 22. august 2009 nr. 879 om kommunal beredskapsplikt.
- Forskrift 26. mars 2010 nr. 488 om byggesak (byggesaksforskriften).
- Forskrift 28. oktober 2011 nr. 1058 om internkontroll etter vassdragslovgivningen (IK-vassdrag).
- Forskrift 20. desember 2011 nr. 1434 om industrivern.
- Forskrift 28. mai 2015 nr. 550 om planlegging og godkjenning av landbruksveier.
- Forskrift 17. desember 2015 nr. 1710 om brannforebygging.
- Forskrift 22. desember 2016 nr. 1868 om vannforsyning og drikkevann (drikkevannsforskriften).
- Forskrift 19. juni 2017 nr. 840 om tekniske krav til byggverk (byggteknisk forskrift).
- Forskrift 21. juni 2017 nr. 854 om konsekvensutredninger og plan- og bygningsloven.
- Forskrift 28. september 2018 nr. 1469 om statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning.
- Forskrift 18. desember 2020 nr. 2986 om innmåling, dokumentasjon og utlevering av geografisk informasjon om ledninger og annen infrastruktur i grunnen, sjø og vassdrag (ledningsregistreringsforskriften).
- Forskrift 1. juni 2022 nr. 954 om behandling av opplysninger om natur- og vannskader i Kunnskapsbanken (kunnskapsbankforskriften).
- Forskrift 29. juni 2022 nr. 1237 om tilskudd til flom og skredforebygging og miljøtiltak i vassdrag (forskrift om naturfaretilskudd).

Offentlige dokumenter og lovforarbeider

Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn – samfunnssikkerhet.*

NOU 2015: 16 *Overvann i byer og tettsteder – Som problem og ressurs.*

NOU 2019: 5 *Ny forvaltningslov.*

NOU 2022: 3 *På trygg grunn – bedre håndtering av kvikkleirerisiko.*

Norges vassdrags- og energidirektorat, *Nasjonale og vesentlige regionale interesser innen NVEs saksområder i arealplanlegging*, Veileder 2, 2017. http://publikasjoner.nve.no/veileder/2017/veileder2017_02.pdf

Norges vassdrags- og energidirektorat, *Rettleiar for handtering av overvatn i arealplanar – korleis ta omsyn til vassmengder?* Veileder 4, 2022.

Prop. 125 L (2021–2022) *Endringer i plan- og bygningsloven om håndtering av overvann i byggesaker mv.*